

השפעת החינוך לאומנות על ההישגים האקדמיים ועל היכולת להתקדם לאחר בית הספר

במשך זמן רב החינוך לאומנות היה נתפס כחלק אינטגרלי של חינוך ילדים בעולם המערבי, אולם הסתעפות והתפצלות הידע במאה ה-19 הביאו לצמצום תוכנית הלימודים הנלמדת. מערכת החינוך הרשמית והמודרנית נוטה לדלג על מקצועות האומנות לטובת מקצועות שנחשבים כמכונים את התלמידים לשוק התעסוקה. מעצבי מדיניות החינוך מציגים את היעדים המרכזיים להכנת הילדים לשוק התעסוקה בצמצום פערים בחברה ובקידום מוביליות חברתית של ילדים השייכים לשכבות סוציו-אקונומיות נמוכות. הרפורמות שנערכו כדי להשיג את המטרות הללו כללו, בין היתר, קידום תוכנית לימודים לאומית ואחידה והערכה באמצעות מבחנים סטנדרטיים. אלה טרם הביאו למימוש היעדים הללו. לאחרונה, גוברת מחדש ההתעניינות בחינוך לאומנות, הפעם לא רק כבעל ערך התפתחותי ותרבותי עצמאי אלא כאמצעי להשגת המטרות של מערכת החינוך הרשמית.

חינוך לאומנות והישגים אקדמיים

מחקרים מראים, כי עיסוק באומנות משפיע לטובה על ההתפתחות הקוגניטיבית של ילדים, שבא לידי ביטוי ברמת IQ ובביצוע מבחנים סטנדרטיים, הבוחנים את רמת האוריינות. מתברר כי מעורבות בתוכניות חינוך לאומנות נמצאה קשורה למיומנויות ורבליות, לפיתוח מיומנויות של קריאה להנאה ואוריינות. נטען כי יש חשיבות ניכרת במתן הזדמנויות של למידת אומנויות לילדים הגדלים בסביבה אורבנית, המתאפיינת במגוון לחצים. חשיבות החינוך לאומנות עולה עוד יותר, כשמדובר בילדים מאוכלוסיות מוחלשות. הוצע מנגנון פסיכולוגי, שמסביר את התופעה הזו: עיסוק באומנות מעודד שינויים במערכת התפקודים הקוגניטיביים של המוח. מכאן, שלמידה או עיסוק לעומק באומנויות מביאים לרה-ארגון בנתיבי העצבים, מה שמשפיע על תהליכים מוחיים גם בעת ביצוע משימות אחרות. רמה גבוהה של לחץ מעלה את רמת הקורטיזול, שפוגע בנוירונים הקשורים ללמידה ולזיכרון. ההקשר הנוצר על ידי אומנות מפחית את רמת הלחץ שחשים ילדים וזה מביא לשיפור במיומנויות הזיכרון וביכולת הלמידה. בנוסף לכך, מחקרים נוירולוגיים הצביעו על כך, כי עיסוק ממושך במוזיקה מפעיל את אזורי המוח הקשורים גם לעיבוד שפה, מה שמצביע על הקשר בין שני התחומים הללו. נמצא גם, כי לימוד מוזיקה מקדם מיומנויות של חשיבה מרחבית-טמפורלית.

מגוון רחב של מחקרים אמפיריים מאשר את הקשר בין חינוך לאומנות להישגים אקדמיים. לדוגמה, במחקר שנערך בקרב תלמידי תיכון באוסטרליה, עלה כי מעורבות בתוכניות של חינוך לאומנות משפרת הישגים אקדמיים; בקרב תלמידים השייכים למעמד סוציו-אקונומי נמוך נצפה שיפור משמעותי ברמת האוריינות. גם תלמידי בתי הספר היסודיים ותלמידי תיכון שהשתתפו בחוגי מוזיקה הראו שיפור בציונים בכל התחומים (פרט לחינוך גופני), בהשוואה לתלמידים שלא השתתפו בחוגי מוזיקה. נמצא גם קשר בין השתתפות בחוגי מוזיקה לקריאה להנאה. במחקר שנערך בארצות הברית במשך 10 שנים והקיף כ-25,000 ילדים נבחנה ההשפעה של חינוך לאומנות על ההישגים האקדמיים. ממצאי המחקר מראים:

- אומנות מביאה לשיפור ברמת ההישגים האקדמיים, כאשר רמת ההשפעה הולכת וגדלה במרוצת הזמן. ההשפעה החיובית של החינוך לאומנות על מכלול הלימודים בבתי הספר קיימת גם בקרב ילדים מאוכלוסיות מוחלשות.
- מעורבות עמוקה במוזיקה במהלך הלימודים בחטיבות הביניים ובבתי ספר תיכוניים קשורה להישגים גבוהים יותר במתמטיקה בכיתה י"ב. קשר זה קיים גם בקרב תלמידים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך.
- אומנויות במה קשורות למגוון השלכות חיוביות על ההתפתחות בקרב צעירים מאוכלוסיות מוחלשות, כולל שיפור בהרגלי קריאה, העלאת הביטחון העצמי, קידום מוטיבציה, העלאת אמפתיה וסבלנות.

מחקר שבוצע בבתי ספר יסודיים בשוויץ הצביע על קשר בין למידת מוזיקה להישגים במגוון רחב של מקצועות, כולל מתמטיקה ומדע, אם כי ההבדלים הללו ניכרים רק לאחר השנה הראשונה של הלימודים. גם מחקר שבוצע בקנדה הצביע על כך, כי ככל שלימודי המוזיקה נמשכים זמן רב יותר, כך משתפר התפקוד הקוגניטיבי של צעירים, שנמדד באמצעות בדיקת IQ וציונים במבחנים בבתי הספר. גם מחקר שנערך באוסטרליה מצא קשר בין השתתפות ממושכת בתוכניות של חינוך לאומנות (מוזיקה/דרמה/אומנות ויזואלית/ריקודים, בתדירות של פעם בשבוע) לרמת האוריינות והכתיבה של תלמידי בתי ספר יסודיים משכונות מצוקה. במחקר הזה נמצא גם, כי השתתפות בתוכניות מוזיקה קשורה לציונים גבוהים יותר במדעים, אך קשר זה ניכר רק לאחר למידה ממושכת.

הקשר בין חינוך לאומנות למיומנויות חברתיות ורגשיות ולקליטה במקום העבודה

חינוך לאומנות משפיע לא רק על ההתפתחות הקוגניטיבית של ילדים אלא גם על מספר מאפיינים פסיכולוגיים והתנהגותיים, כמו הערכה עצמית, יעילות עצמית, דימוי עצמי, חוסן ומוטיבציה. חינוך לאומנות מפתח חשיבה יצירתית, יכולת פתרון בעיות ומיומנויות תקשורת, כאשר המיומנויות הללו הן מפתח לקליטה במקומות עבודה מודרניים.

נמצא כי התנסות ממושכת בתחום האומנויות גורמת לפיתוח מוטיבציה פנימית ואוטונומית ללמידה, מקדמת רצון להבנה וגורמת לילדים להתייחס למכשולים ללמידה כאתגרים שאיתם ניתן להתמודד. במחקר שנערך בארצות הברית בקרב תלמידי תיכון משכבות סוציו-אקונומיות נמוכות נמצא, כי מעורבות ממושכת בתוכניות של חינוך לאומנות בגילאי תיכון מביאה לשיפור בדימוי העצמי ובמוטיבציה עד לסיום בית הספר. זאת, בהשוואה לתלמידים שלא השתתפו בתוכנית. מחקרים רבים הצביעו על הקשר בין אומנות לפיתוח חוסן, לוויסות עצמי, לבניית זהות ולפיתוח מוטיבציה פנימית ממוקדת (זרימה). מחקרים שבוצעו באוסטרליה ובארצות הברית מצביעים על השפעת המעורבות באומנות על אמפתיה ועל המיומנות לשיתוף פעולה. המיומנויות והתכונות הללו חשובות גם לקליטה ולהתקדמות בשוק התעסוקה, לאחר סיום בית הספר. המחקר שנערך באוסטרליה הצביע על הקשר בין לימודי מוזיקה ושירה לפיתוח מיומנויות בתחומים הבאים:

- חוסן: מיומנויות ויסות רגשי והתמודדות חיובית עם אתגרים.

- מיומנויות וערכים חברתיים חיוביים, כמו תקשורת, ניהול עימותים, יצירת חברויות ושמירה עליהם, יכולת להבנת האחר ואזרחות טובה.
- מיומנויות של ניהול עבודה חיובי ומערבות: יעילות עצמית בלמידה, ביטחון עצמי, התמדה, ארגון ושיתוף פעולה.

ההשפעה המשמעותית במיוחד הייתה על מיומנויות של חוסן. ככל שילדים נמצאים יותר זמן בתוכניות אומנות, כך גדלה רמת ההשפעה על פיתוח מיומנויות החוסן שלהם.

לסיכום, ניתן לומר, כי ממצאי המחקרים מצביעים על כך, כי חינוך לאומנות חשוב להבטחת הישגי הילדים במגוון רחב של תחומים אקדמיים, הקניית מיומנויות חיוניות להצלחה בבתי הספר ומחוצה לו. השפעת תוכניות האומנות אינה ניכרת באופן מידתי; במקרים רבים מדובר בהשפעה מצטברת, אך זאת גם השפעת ארוכת טווח שעשויה לקדם את הילדים השייכים למעמד סוציו-אקונומי נמוך. חינוך לאומנות מפתח את היצירתיות, מקדם את הילדים לכלכלה מודרנית ותורם רבות להתקדמות הפרט והחברה. ההפרדה בין מקצועות הליבה של החינוך לבין החינוך לאומנות, שמודגשת במיוחד באזורים נטולי משאבים, שבהם גרות אוכלוסיות מוחלשות, פוגעת קשות ביכולתה של מערכת החינוך הציבורית למלא את ייעודה המוצהר. לאור זאת, על מעצבי מדיניות החינוך:

- להעלות את המודעות הציבורית לחשיבות של חינוך לאומנות עבור הפרט והחברה, ליצור דרישה למחנכים ולחינוך לאומנות.
- לקדם את עיצוב ויישום התוכניות של חינוך לאומנות לילדים מכל הגילאים.
- לפעול להחזרת החינוך לאומנות לליבה של מערכת הלימודים.
- לעודד שיתוף פעולה בר-קיימא בין מערכת החינוך הרשמית לספקי חינוך בלתי פורמלי, להורים ולקהילה.
- לקדם למידה של האומנות המקומית, תוך חיזוק הזהות התרבותית של הילדים.
- לגייס משאבים קהילתיים לפיתוח תוכניות חינוך לאומנות, כדי לקדם את ההון התרבותי הקהילתי.

מתוך הספר:

Caldwell B., & Vaughan, T. (2012). *Transforming education through the arts*.

London – New York: Routledge.